

РОЗДІЛ 2. ОСВІТНІ ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ТА ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

*Артюх Владислава Володимирівна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО СПІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ОДНОЛІТКАМИ З ООП

Західноєвропейські системи загальної середньої освіти, незважаючи на різноманітність типів і рівнів навчальних закладів, які опікуються освітою, зокрема і школярів з особливими освітніми потребами, є ключовими елементами сучасної європейської моделі соціального устрою, яка виявляється привабливою для країн, що позбулися тоталітарних режимів, з огляду на завдання та перспективи розв'язання назрілих педагогічних і соціальних проблем [4].

В передових країнах Західної Європи, починаючи з 70-х років ХХ ст. відбувалася перебудова спеціальної освіти. Зокрема, інтегроване та інклюзивне навчання дітей з особливостями розвитку визначено як основну форму здобуття освіти.

Вітчизняні науковці широко вивчали різноманітні аспекти інклюзивного навчання школярів у закладах загальної середньої освіти, зокрема й міжнародних: теоретико-методологічні аспекти організації (А. Колупаєва, В. Бондар, В. Синьов та ін.), особливості співпраці батьків школярів з педагогами (К. Лупінович, Л. Савчук, М. Буйняк, та ін.), педагогічний супровід школярів інклюзивних класів (Н. Софій, Н. Гладких, О. Федоренко та інші), адаптація учнів до інклюзивно-освітнього середовища (Т. Ілляшенко, О. Василенко, О. Чопік та ін.) тощо.

Серед європейських країн Італія посідає чільне місце у впровадженні ідей інтегрованого та інклюзивного навчання, оскільки однією з перших визнала ці форми навчання найприйнятнішими щодо здобуття освіти дітьми з порушеннями в розвитку.

За визначенням директора Департаменту Національних досліджень у галузі освітніх інновацій в Італії Р. Tortora, «Італія у цьому контексті стала лабораторією для всього світу». Освітню реформу в країні, яку було проведено у 1972 р., ініціював громадський рух «Демократична психіатрія». Під тиском

громадськості у 1971 р. в Італії був ухвалений новий «Закон про освіту», який законодавчо закріпив право батьків на вибір навчального закладу, визначив статус масових шкіл, де навчаються всі діти з проблемами в розвитку, забезпечив державну підтримку щодо здобуття освіти дітям з особливостями психофізичного розвитку. Як зазначає Vanathy Bela, «...закон затвердив зміни, що наступили у житті, оскільки цього вимагав час» [4].

У 1977 р. були розроблені додатки до «Закону про освіту», які визначали, що діти з особливостями розвитку мають ходити до школи поблизу домівки та навчатися у класах разом зі своїми однолітками; наповнюваність класів не може перевищувати 20 учнів; у такому класі можуть навчатися не більше 2 дітей з порушеннями [2].

Дані, які наводить відомий італійський дослідник В. Vanathy, свідчать, що нині в країні понад 90% дітей з особливостями психофізичного розвитку здобувають освіту в закладах загального типу. В освітніх департаментах провінцій країни функціонують консультативні служби, до складу яких входять різнопрофільні фахівці, адміністратори шкіл, працівники управлінь освіти, представники громадських організацій, за необхідності долучаються спеціалісти служб охорони здоров'я. Співробітники цих служб організують інклюзивне навчання, діагностуючи дітей і визначаючи їхні потреби, надають консультативну та навчально-методичну допомогу педагогам і шкільній адміністрації. Асистенти вчителів спільно з педагогом складають індивідуальні навчальні плани для кожного учня з особливостями психофізичного розвитку з урахуванням його навчальних потреб, зокрема з корекційно-реабілітаційної допомоги, яка в окремих випадках надається поза межами школи – в центрах медико-соціальної реабілітації [1; 4].

В освітній системі Австрії функціонують центри спеціальної освіти, які несуть відповідальність за навчання дітей з особливими потребами в закладах освіти і координують роботу всіх фахівців, залучених до цього процесу. Спеціалісти цих центрів діагностують дітей, консультують вчителів, надають навчально-методичну допомогу спеціальним педагогам і батькам учнів із порушеннями розвитку, проводять семінари та тренінги з підвищення кваліфікації, співпрацюють з адміністративними місцевими службами, медичними центрами тощо.

Психолого-педагогічну підтримку, зокрема й певні корекційно-реабілітаційні послуги учням з особливими потребами у школах надають спеціальні педагоги, які переважно є штатними працівниками цих закладів. Тимчасову підтримку учням з особливими потребами можуть надавати профільні фахівці із медичних і медико-соціальних закладів. Законодавчо закріплено «Законом про освіту», що батьки мають право на вибір навчального закладу для своєї дитини, регламентовано функціонування спеціальних та інклюзивних закладів. Сьогодні у спеціальних закладах країни навчаються лише діти зі значними порушеннями слуху, зору та інтелекту [6].

У Фінляндії інклюзивна освіта закріплена на законодавчому рівні, що передбачає створення диференційованого середовища навчання залежно від характеру порушення. Внесено спеціальні зміни в національний навчальний

план, що забезпечують інтегроване навчання осіб з особливими потребами у закладах освіти. Окрім того, існує система державних освітньо-консультативних центрів, які організують супровід і підтримку дітей, їх батьків та педагогів. Співробітниками центру проводяться тривала курсова підготовка, що організуються в самому центрі, короткострокові курси на базі шкіл, а також майстер-класи з навчання дітей з ООП [3].

У країні організується підготовка кадрів для реалізації інклюзивного навчання. На муніципальному рівні інклюзія може бути реалізована у формі роботи в одному класі, створеному з двох груп учнів, двох педагогів, іноді до них приєднується спеціальний педагог. Кількість дітей у такому об'єднаному класі може досягати 25 учнів. Також інклюзивне навчання реалізується у вигляді спеціальних класів у звичайних закладах освіти. У таких спеціальних класах навчаються – до 10 осіб, як правило, діти з більш важкими або зі складними, комбінованими порушеннями. З ними працюють 2-3 спеціальних педагога і асистент. Кожна дитина з обмеженими можливостями здоров'я має свій індивідуальний план навчання [6].

Заслуговує на увагу і досвід інклюзивного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в Швеції. Так, Міністерством освіти в 1980 було затверджений нормативно-правовий документ під назвою «Навчальний план», який позначив новий стратегічний напрям освітньої політики держави. Учні з особливостями психофізичного розвитку надали можливість вчитися в масових закладах, створивши для цього відповідні умови. У 1989 було прийнятий новий «Закон про повну загальну середню освіту», в якому інклюзивне навчання визначено основною формою отримання освіти особами з інвалідністю. Сучасні тенденції у шведській освіті визначають курс на повне розформування спеціальних шкіл і створення на їх базі ресурсних центрів. У всіх територіальних округах країни функціонують центри дитячої реабілітації, співробітники яких надають необхідну допомогу дітям з обмеженими можливостями. Саме ці фахівці входять до основного складу групи фахівців, які визначають освітній маршрут дитини з особливими потребами, розробляючи індивідуальні навчальні програми з наданням відповідних реабілітаційно-корекційних послуг [2].

Англія пройшла і продовжує проходити довгий і важкий шлях щодо теорії і практики інклюзивної освіти. У країні діє розроблений Міністерством освіти в 2004 р. документ «Кожна дитина важлива». Ця програма націлена на профілактику і ранню допомогу, здатну покінчити з бідністю серед дітей і дати змогу кожній дитині повністю розкрити свій потенціал. У центрі її уваги – боротьба проти «соціальної ексклюзії». П'ятьма найважливішими для всіх дітей результатами цієї програми повинні стати здоров'я, безпека, самоактуалізація і реалізація свого особистісного потенціалу, вміння бути корисним членом суспільства й економічне благополуччя. Головним принципом інклюзивної освіти є надання всім учням повноцінного рівня знань, створення умов для отримання освіти всіма учнями незалежно від нозології [3; 4].

Високий попит на таку освіту стимулює педагогів і психологів на розроблення нових модулів, програм і видів навчання таких дітей. Так само

основною метою інклюзивної освіти є створення спеціального толерантного середовища, яке торкалося б усіх учасників освітнього процесу. Такий підхід підкреслює, що всі учні є індивідуумами з різними нюансами, що потребують уваги і розуміння незалежно від своїх фізичних можливостей. Навчання здійснюється на бюджетній і на комерційній основі. У приватних школах можлива наявність окремо обладнаних кабінетів або спеціального обладнання в класах. Інклюзивне навчання так само можна отримати безкоштовно в державних школах. У загальноосвітній школі дітям надається асистент, який допомагає в спілкуванні з учителем і дітьми.

У Данії інклюзивна освіта не тільки закріплена законодавчо, а й створена національна стратегія реалізації інклюзивної освіти, яка полягає у тому, що національний ресурсний центр керує процесом упровадження інклюзивного навчання [59]. Існує оперативна група з представників різних університетів країни, які проводять дослідження у сфері інклюзивної освіти, стежать за роботою муніципалітетів у сфері впровадження інклюзивного навчання. Підготовка педагогів для реалізації інклюзивної освіти здійснюється в системі бакалаврату та магістратури. У Данії батьки мають право навчати дитину там, де вони проживають. Реалізується це право конкретним освітнім закладом, який має створити всі умови для такої дитини. У школах створюються педагогічні консиліуми, які обговорюють проблеми реалізації інклюзивного навчання конкретної дитини.

У 1994 році в Норвегії пройшла велика реформа системи освіти, у результаті якої на державному рівні були закриті всі корекційні школи. Одночасно із цим усі загальноосвітні школи стали інклюзивними. При цьому для дітей з обмеженими можливостями здоров'я існують державні центри, які спеціалізуються на наданні допомоги окремим категоріям. Підготовка педагогів для реалізації інклюзивної освіти здійснюється в університетах. На муніципальному рівні інклюзивне навчання реалізується в ЗЗСО шляхом включення дитини з обмеженими можливостями здоров'я у класний колектив. Як правило, таких дітей у школах небагато: кілька людей, кожна дитина в окремому класі, де їй надається підтримка і супровід. Школа визначає, які фахівці й у якій кількості повинні здійснювати такий супровід. [6].

Політика в галузі освіти осіб з особливими потребами Франції базується на керівних принципах основних міжнародних документів про освіту, прийнятих ООН та ЮНЕСКО і спирається на три основні напрями:

- забезпечити успіх усіх у школі для всіх, спочатку дати більше тим, хто має менше, щоб кожна дитина могла проявити себе;
- створити умови для відмінної професійної підготовки фахівців, зосередити увагу на якості та привабливості навчально-виховного процесу;
- сприяти доступу школи до нових інформаційних технологій, заохочувати участь у численних проектах та ініціативах, що дасть можливість школярам проявити себе та пізнати багато нового й цікавого [5, с. 245].

Кожна із згаданих вище країн, відповідно до можливостей і розвитку в плані інклюзивного навчання, обирає найбільш сприятливі методи та способи навчання дітей з особливими потребами. Тобто, немає однієї, твердо усталеної

методики, за якою потрібно навчати означену категорію школярів – організація навчання відбувається залежно від тих чи інших індивідуальних особливостей дитини. Спільним показником у запровадженні інклюзивної освіти є те, що першочерговим рушієм її необхідності виступали батьки, а також громадські організації.

В Україні кількість дітей з особливими потребами щороку збільшується, ось чому використання нових підходів, а саме впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти є актуальним. Розвитку інклюзивної освіти в Україні заважає низка причин, основними з яких є відсутність фінансів, невідповідність або нестача відповідних кадрів, відсутність універсального дизайну та архітектурної доступності освітнього середовища. Кожна із зарубіжних країн може похизуватися досвідом власних, перевірених роками, методик інклюзивного навчання учнів із порушеннями, розвиненою матеріально-технічною базою, проте наявність цього остаточно не вирішує проблему. В Україні, незважаючи на зростання кількості дітей означеної категорії, також стоїть питання у сприйнятті їх суспільством, ставлення суспільства до дітей та людей з особливими потребами. А останнє, в свою чергу, починається зі шкільних років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербенець А.А. Методичні принципи інклюзивної освіти та напрями її оптимізації. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. 2017. Вип. 80(1). С. 219-225.

2. Вербенець В. В. Міжнародний досвід запровадження інклюзивної освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип. 51 (104). С. 90-97.

3. Данілавічюте Е. А. Закономірності виникнення, сутність та місце інклюзії у єдиній системі освіти в Україні. Дефектологія. Особлива дитина : навчання і виховання. 2013. № 1. С. 2-8.

4. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». URL : http://www.ussf.kiev.ua/ie_experience_implementing/

5. Перхун Л. В. Освітня політика Франції щодо осіб з особливими потребами. Управління в освіті : збірник матеріалів V Міжнародної науковопрактичної конференції (м. Львів, 14-16 квітня 2011 року). Інститут інноваційних технологій і змісту освіти та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 244-245.

6. Продіус О. І. Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи відповідно до вимог сучасного суспільства. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 4 (72). С. 86-93.